

Onderwijspakket Heemkundekring Rosmalen

Kwartet Canon van Rosmalen e.o. geplaatst in de 10 tijdvakken

Relatie landelijke geschiedenis – plaatselijke geschiedenis

Handreiking leerkrachten

Tijdvak 9 met antwoorden

Tijd van de Wereldoorlogen in Rosmalen e.o.

1900 - 1950

2024

Kwartet Canon van Rosmalen e.o. geplaatst in de 10 tijdvakken

Relatie landelijke geschiedenis – plaatselijke geschiedenis

Leerkrachtenbladen

9. Tijd van de Wereldoorlogen

Tip

Lees [hier](#) eerst waar je rekening mee moet houden bij (jonge) kinderen als het gaat over oorlog. Of gebruik [dit filmpje](#)

9.1. Belgische vluchtelingen.

Het volgende vind je erover op de canonsite.

9.1.1. Introductie (ook te vinden op het bijbehorende kwartet-kaartje)

Belgische vluchtelingen: In Nederland deed niet mee aan de Eerste Wereldoorlog van 1914 – 1918. Maar er kwamen o.a. wel 1 miljoen Belgische vluchtelingen naar hier. Ook in Den Bosch werden zij opgevangen.

9.1.2. Na de inleiding suggesties voor onderzoeksvragen (Hieronder met *mogelijke antwoorden*)

- Waarom kon Nederland wel buiten de Eerste Wereldoorlog blijven, maar België niet?

Nederland sprak met de oorlogvoerende landen af dat ze neutraal wilden blijven. Dat wilde België ook wel, maar de Duitse troepen vielen België binnen om Frankrijk aan te kunnen vallen, dus neutraal blijven lukte België niet meer, helaas. Tussen België en Nederland spanden de Duitsers een “dodendraad” van 332 km. (Bron: [Canonclip 5-6](#), [Canon van Nederland](#),)

- Misschien had je niet eerder gehoord dat er zoveel Belgische mensen naar Nederland zijn gevlucht tijdens de Eerste Wereldoorlog. Leg eens uit waarom je wel snapt dat ze hierheen vluchtten?

De Belgen vluchten voor de beschietingen en bombardementen, maar ook omdat de Duitsers alles wat bruikbaar was afpakte van de mensen. Veel mensen hadden geen toekomst meer in België. (Bron: [Canonclip 5-6](#))

- Nu komen er vluchtelingen naar Nederland die van veel verder komen. Leg ook eens uit waarom je wel snapt dat ze hierheen vluchtten?

Zij vluchten ook voor het oorlogsgeweld, maar ook omdat in hun eigen land hun toekomst er heel slecht uitziet. (Bron: [Canonclip 5-6](#))

- Hoe werden die Belgische vluchtelingen behandeld bijvoorbeeld in Den Bosch?

Zoals je ziet op de foto werden zij met z'n allen opgevangen in een oud verenigingsgebouw (vroeger een schuilkerk). Ze kregen daar eten en onderdak. (Bron: Canon-foto)

- Merkten wij in Nederland nog aan andere dingen dan alleen die Belgische vluchtelingen dat er een Eerste Wereldoorlog gaande was?

Het eten raakte in Nederland op. Om het eten eerlijk te verdelen kreeg iedereen evenveel voedselbonnen. (Bron: [Docukit: Eerste Wereldoorlog](#), [Vensterplaat](#))

- Wat kun je nog meer vinden over de Eerste Wereldoorlog, ook wel Grote Oorlog genoemd?

Eigen invulling

9.1.3. Op de webpagina suggesties voor informatieve filmpjes/afbeeldingen (Flipping the classroom):

Afb. Bossche Opvang Groep 5-6: [Canonclip 5 6](#) Groep 7-8: [Canonclip 7 8](#) Middelbare school [Canonclip VO](#)

9.1.4. Verder ook tips voor zoekmachines en zoekwoorden: Eerste Wereldoorlog

9.1.5. Daarna verschillende suggesties om de gevonden antwoorden te presenteren

9.1.6. Tenslotte doe-tips: een [Google Earth kaart](#) met de plaatsen die in Rosmalen e.o. bij dit onderwerp horen

9.2. Gevaar Maas weg!?

Lees [hier](#) eerst waar je rekening mee moet houden bij (jonge) kinderen als het gaat over vervelend nieuws. Of gebruik

[dit filmpje](#)

Het volgende vind je erover op de canonsite.

9.2.1. Introductie (ook te vinden op het bijbehorende kwartet-kaartje)

Na een grote overstroming in 1926 verbetert men de loop van de Maas, o.a. een stuw in Lith en het halen van bochten uit de Maas. Daardoor wordt het overstromingsgevaar heel klein en kan de Beerse Overlaat in 1942 dicht gemaakt worden. Geen jaarlijkse overstromingen meer! Behalve bijna in 1995!

9.2.2. Na de inleiding suggesties voor onderzoeksvragen (Hieronder met *mogelijke antwoorden*)

- Wat gebeurde er in 1926 met de Maas?

De Grote Wiel is ontstaan in 1926, bij een heel grote overstroming. Door heel veel regen en wind breekt de dijk op 14 plaatsen. Ook de spoorlijn overstroomt. Mensen verliezen hun huis en moeten tijdelijk in hutten op de zandverstuiving wonen. (Bron: Tijdstuk Overlaet)

- En wat gebeurde er in 1995 dan?

In 1995 is er weer heel slecht weer, het water stijgt heel hoog, maar gelukkig: de dijken houden het! (Bron: Tijdstuk Overlaet)

- Wat was dat precies de Beerse Overlaat?

Een verlaging in de Maasdijk bij het plaatsje Beers (vlakbij Grave). Daar kon het water van de Maas overheen de polder in stromen, als het water te hoog kwam staan door veel regen en wind. (Bron: Tijdstuk Overlaet)

• Waar komen de namen van de wijk "de Overlaet" en de wijk "de Groote Wielen" vandaan? "De Overlaet" komt van de Beerse Overlaat en de "Groote Wielen" van de plas "de Groote Wiel" ontstaan na de grote overstroming in 1926. (Bron: Tijdstuk Overlaet)

- Waardoor overstroomde de Maas vaak in de winter?

Door veel regen en veel wind (Bron: Tijdstuk Overlaet)

- Welke verbeteringen heeft de regering na de ramp van 1926 laten uitvoeren?

Een stuw bij Lith en de kronkels uit de Maas halen. (Bron: Tijdstuk Overlaet)

- De regering wilde in die tijd nog niet veel geld aan Brabant uitgeven, hoe betaalden ze dan deze omleidingen?

Het graafwerk werd gedaan door werklozen als werkverschaffingsproject. (Bron: [Andere Tijden: Kronkels van de Maas en hier de tekst](#))

- Een heel stuk Nederland ligt lager dan de zee, waarom overstroomt Nederland dan toch niet?

De duinen en dijken houden het water tegen (Bron: SchoolTV: "Onder de zeespiegel")

9.2.3. Op de webpagina suggesties voor informatieve filmpjes/afbeeldingen (Flipping the classroom): **Afb. Gevaar Maas weg** Groep 5-6: **Canonclip 5 6** Groep 7-8 en Middelbare school **Tijdstuk Overlaet**

9.2.4. Verder ook tips voor zoekmachines en zoekwoorden: overstroming

9.2.5. Daarna verschillende suggesties om de gevonden antwoorden te presenteren

9.2.6. Tenslotte doe-tips: een **Google Earth kaart** met de plaatsen die in Rosmalen e.o. bij dit onderwerp horen

9.3. Kamp Vught.

Tip

Lees [hier](#) eerst waar je rekening mee moet houden bij (jonge) kinderen als het gaat over oorlog. Of gebruik [dit filmpje](#). Dit item is zeker niet geschikt voor jonge leerlingen!

Het volgende vind je erover op de canonsite.

9.3.1. Introductie (ook te vinden op het bijbehorende kwartet-kaartje)

Kamp Vught: In de Tweede Wereld werd Nederland wel bezet en werden de Joodse mensen opgepakt om in een concentratiekamp te worden vermoord. In Vught was vanaf 1943 zo'n concentratiekamp. Ook leden van verzetsgroep Margriet uit Rosmalen vonden daar de dood. In 1944 bij de bevrijding door de Engelse soldaten is het kamp al helemaal leeg!

9.3.2. Na de inleiding suggesties voor onderzoeksvragen (Hieronder met *mogelijke antwoorden*)

- Waren er in Nederland nog meer concentratiekampen dan kamp Vught?

De bekendste waren concentratiekamp Vught, Westerbork en Amersfoort. In totaal waren er 17 concentratiekampen in Nederland (Bron: <https://wikikids.nl/Concentratiekamp>)

- In welk land was het grootste concentratiekamp van Hitler? Hoe heette dat?

Het grootste was Auschwitz / Birkenau (Bron: [Canon van Nederland/concentratiekamp](#))

- Zijn er in Vught veel mensen omgekomen?

In totaal werden ongeveer 32.000 mensen opgesloten in het kamp. Van hen vonden zeker 749 mensen in het kamp de dood door hongersnood, ziekte, mishandeling en executie (Bron: [website Kamp Vught](#)) De leden van verzetsgroep Margriet uit Rosmalen vonden er ook de dood (Bron [filmpje Jos Korsten](#))

- Wat voor soort mensen kwamen, behalve Joodse mensen, nog meer in kamp Vught terecht?

In Vught zitten ook ongeveer 19.000 politieke gevangenen, verzetsstrijders, gijzelaars, Jehovah's getuigen, zwervers, zwarthandelaren, misdadigers. Vrouwen zitten in Vught in een speciaal vrouwenkamp. (Bron: [website Kamp Vught](#)) Verzetsstrijders (Bron [filmpje Jos Korsten](#))

- Zijn er ook Rosmalense mensen opgesloten geweest in kamp Vught? Vertel erover!

Karel Verzantvoort verhuist in de oorlog naar Rosmalen, in de Breedestraat D 2. In 1942 wordt Karel er van beschuldigd betrokken te zijn geweest bij het illegaal slachten van een varken. Hij wordt gearresteerd. Karel wordt gevangengezet in Kamp Amersfoort en later in Kamp Vught. Op 22 januari 1943 overlijdt Karel Verzantvoort aan de zeer slechte omstandigheden in Kamp Vught. (Bron: [website Kamp Vught](#)) Leden van verzetsgroep Margriet uit Rosmalen vonden er ook de dood (Bron [filmpje Jos Korsten](#))

- Hoe was het leven voor de gevangenen in kamp Vught?

In Vught zijn veel regels en nog meer straffen. De bewakers hebben alle macht. Geweld is gewoon. De bewakers gebruiken geweld om gevangenen harder te laten werken, maar ook uit verveling en om de gevangenen te vernederen. Het is heel normaal dat gevangenen dood gaan. Het leven van een mens is in de ogen van de bewakers niets waard. (Bron: [website Kamp Vught](#))

- Wie konden in Kamp Vught bevrijd worden door de Engelse soldaten?

Niemand, het kamp is al helemaal leeg als de Engelsen er 27 oktober 1944 arriveren. (Bron: [website Kamp Vught](#))

9.3.3. Op de webpagina suggesties voor informatieve filmpjes/afbeeldingen (Flipping the classroom):

Afb. Kamp Vught Groep 5-6: [Roosje Glaser](#) Groep 7/8: [Kamp Vught](#) Middelbare school [Rosmalen vijf donkere jaren](#)

9.3.4. Verder ook tips voor zoekmachines en zoekwoorden: concentratie kamp Vught

9.3.5. Daarna verschillende suggesties om de gevonden antwoorden te presenteren

9.3.6. Tenslotte doe-tips: een [Google Earth kaart](#) met de plaatsen die in Rosmalen e.o. bij dit onderwerp horen

9.4. Bevrijding Rosmalen.

Lees [hier](#) eerst waar je rekening mee moet houden bij (jonge) kinderen als het gaat over oorlog. Of gebruik [dit filmpje](#)

Het volgende vind je erover op de canonsite.

9.4.1. Introductie (ook te vinden op het bijbehorende kwartet-kaartje)

Bevrijding Rosmalen: Op 23 oktober 1944 komen Britse soldaten vanuit Kruisstraat met tanks over de dijk Rosmalen bevrijden. In Rosmalen staat dan nog steeds een Duitse Rode Kruis trein stil. Basisschool De Masten adopteerde in schooljaar 2023-2024 het bevrijdingsmonument aan de Schoolstraat.

9.4.2. Na de inleiding suggesties voor onderzoeksvragen (Hieronder met *mogelijke antwoorden*)

- Elk jaar op 23 oktober wordt in Rosmalen de bevrijding van de Duitse bezetting herdacht. Maar waarom wordt dan op 5 mei de bevrijding van Nederland bevrijd gevierd? Waarom precies die dag?

Op 4 mei 1945, om half 7 's avonds, wordt in het hoofdkwartier van veldmaarschalk Montgomery op de Lüneburger Heide een document getekend dat de onvoorwaardelijke capitulatie inhoudt van de Duitse legers in Nederland, Noordwest-Duitsland, Sleeswijk-Holstein en Denemarken. De afspraak is dat alle wapens zullen zwijgen vanaf 8 uur 's ochtends, de volgende dag, 5 mei. Daarom heeft de Nederlandse regering voor 5 mei gekozen als herdenking van het einde van de bezetting. In Wageningen zijn op 5 mei de afspraken over het stoppen van de oorlog in Nederland ondertekend door generaal Foulkes namens de geallieerden en generaal Blaskowitz namens de Duitsers. (Bron: Rijksoverheid, Nationaal Comité 4 en 5 mei en Gemeente Wageningen)

- En wat herdenken we dan precies op 4 mei?

Tijdens de Nationale Herdenking herdenkt Nederland alle mensen – burgers en militairen – die in het Koninkrijk der Nederlanden of waar ook ter wereld zijn omgekomen of vermoord; zowel tijdens de Tweede Wereldoorlog en de koloniale oorlog in Indonesië, als in oorlogssituaties en bij vredesoperaties daarna. (Bron: Rijksoverheid)

- Wat wordt er bedoeld met vrijheid? Dat je alles mag doen wat je maar wil? Kijk het [filmpje over de 4 vrijheden](#). En vul de [vrijheidswijzer](#) in. Wat is nu jouw conclusie: wat is volgens jou vrijheid? *Eigen invulling. In het filmpje worden genoemd: vrij van angst, vrij zijn van armoede, vrijheid van meningsuiting en vrijheid van godsdienst. (Bron: Vrijheidswijzer en Denkboek commissie 4 en 5 mei)*
- Wat kun je in de film "[Vijf donkere jaren](#)", op het bordje op [de foto](#) en in [het filmpje van Jos Korsten](#) vinden over die knokploeg Margriet?

Het hoofdkwartier van de knokploeg was in de Jasmijnstraat in Hintham. Huisarts Coppens, Karel Remmers, Martien der Kinderen en Christ Smits hoorden bij die ploeg. Zij overvielen o.a. kantoren in Rosmalen en Cuijk waar distributiebonnen lagen. Die bonnen waren nodig om onderduikers eten te kunnen geven. Ook werd de beruchte verrader "De Kin" door hen uitgeschakeld. In augustus 1944 worden een aantal leden gearresteerd en ter dood gebracht in Kamp Vught. (Bron: Vijf donkere jaren en filmpje Jos Korsten)

- Wat is een onderduiker? (Zoek op de vensterplaat)

Onderduikers zijn mensen die zich verstoppen om niet gevonden te worden door de Duitsers. (Bron: Vensterplaat)

- Waar staat het bevrijdingsmonument (tweede wereldoorlog) in Rosmalen? Kijk op [deze kaart](#). Zijn er nog meer herdenkingsmonumenten in Rosmalen e.o.?

Het herdenkingsmonument staat in de Schoolstraat. Ook is er nog de kapel het Vennehof in de Nieuwstraat en het Oorlogsmonument in de Kruisstraat. (Bron: [Google Earth Pagina](#) van het kwartet)

- Elk jaar op 4 mei worden er bij het monument bloemenkransen gelegd en is er 2 minuten stilte. Wie worden er dan herdacht?

Iedereen die in Nederland of waar ook ter wereld zijn omgekomen of vermoord; zowel tijdens de Tweede Wereldoorlog en de koloniale oorlog in Indonesië, als in oorlogssituaties en bij vredesoperaties daarna. (Bron: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/tweede-wereldoorlog/nationale-herdenkingen>)

- Misschien vind je het vervelend om er bij stil te staan, sla dan deze vraag over. Durf je het wel aan? Kijk dan dit fragment van "Vijf donkere jaren" En beantwoordt: Is er hard gevochten in Rosmalen om het dorp te bevrijden? Waren er doden? Werd er veel vernield?

Er waren tientallen doden (95 om precies te zijn). Honderd huizen/boerderijen werden helemaal verwoest. Nog eens 295 werden zwaar beschadigd. In totaal waren 700 van de 1100 gebouwen in Rosmalen beschadigd. (Bron: Vijf donkere jaren en filmpje Jos Korsten)

- Uit welke landen kwamen de soldaten die ons bevrijdden van de Duitse overheersing? (Tip: kijk op het bevrijdingsmonument)

Het 53e Welsh Division uit Wales, Groot Brittannië en het Lake Superior Regiment uit Canada.

- Als jij het voor het zeggen had, wat zou je dan zeggen tegen wereldleiders die oorlog voeren gebruiken om ruzie op te lossen?

Eigen invulling

- Wat kun je nog meer vinden over de bevrijding?

Eigen invulling

9.4.3. Op de webpagina suggesties voor informatieve filmpjes/afbeeldingen (Flipping the classroom): **Afb. Bevrijding Rosmalen** Groep 5-8: **Vier vrijheden** Middelbare school **Rosmalen vijf donkere jaren**

9.4.4. Verder ook tips voor zoekmachines en zoekwoorden: bevrijding tweede wereldoorlog Rosmalen 4 mei 5 mei

9.4.5. Daarna verschillende suggesties om de gevonden antwoorden te presenteren

9.4.6. Quiz: digitaal in de vorm van een [Google formulier](#) (Niet bij alle items maar wel bij dit thema)

9.4.6. Tenslotte doe-tips: een [Google Earth kaart](#) met de plaatsen die in Rosmalen e.o. bij dit onderwerp horen

KERNDOELEN PO VAN 2006 UITGEWERKT IN INHOUDSLIJNEN VAN 2020 (NW ADVIES 2022)

Kwartet en Canon geschiedenis Rosmalen e.o. en de kerndoelen:

Oriëntatie op jezelf en de wereld

-MENS EN SAMENLEVING

36 De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en hun rol als burger.

37 De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.

-TIJD

51 De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen.

52 De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken: jagers en boeren; Grieken en Romeinen; monniken en ridders; steden en staten; ontdekkers en hervormers; regenten en vorsten; pruiken en revoluties; burgers en stoommachines; **wereldoorlogen en holocaust**; televisie en computer. De vensters van de canon van Nederland (2020) dienen als uitgangspunt ter illustratie van de tijdvakken.

53 De leerlingen leren over belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis: **Eerste Wereldoorlog, Crisis, Bezetting, Jodenvervolging, verzet, bevrijding, Anne Frank.**

Belgische vluchtelingen: In Nederland deed niet mee aan de Eerste Wereldoorlog van 1914 – 1918. Maar er kwamen o.a. wel 1 miljoen Belgische vluchtelingen naar hier. Ook in Den Bosch werden zij opgevangen.
Gevaar Maas weg. Na een grote overstroming in 1926 verbeterd men de loop van de Maas, o.a. een stuw in Lith. Daardoor wordt het overstromingsgevaar heel klein en kan de Beerse Overlaat in 1942 dicht gemaakt worden. Geen jaarlijkse overstromingen meer, behalve bijna in 1995!

Kamp Vught: In de Tweede Wereldoorlog werd Nederland wel bezet en werden de Joodse mensen opgepakt om in een concentratiekamp te worden vermoord. In Vught was vanaf 1943 zo'n concentratiekamp. Ook leden van verzetsgroep Margriet uit Rosmalen vonden daar de dood.

Bevrijding Rosmalen: Op 23 oktober 1944 komen Britse soldaten vanuit Kruisstraat met tanks over de dijk Rosmalen bevrijden. In Rosmalen staat dan nog steeds een Duitse Rode Kruis trein stil.